

Maria-Mercè Marçal per a principiants

MARIA ÀNGELS
CABRÉ

A l'atzar, Maria-Mercè Marçal (1952-1998) li agraiïa tres dons: "Haver nascut dona, de classe baixa i nació oprimida".

Ho deia als versos amb què obria el seu primer llibre de poemes, *Cau de llunes*, que va veure la llum l'any 1977 a l'editorial Proa, després de guanyar el premi Carles Riba. Ara que Galaxia Gutenberg acaba de publicar-ne la biografia, *Maria-Mercè Marçal. Una vida*, a la seva autora, Lluïsa Julià, vull agrair-li tres coses: haver escrit un llibre enormement llegidor, ajudar-nos a recordar la poeta i contribuir a conjurar l'oblit que plana sempre sobre qualsevol autor o autora. I és que si són importants les biografies, les antologies i les reedicions d'aquells que ja no hi són per afermar-ne el record entre els que ja els coneixem, més importants són encara per evitar que el vent de la desmemòria impedeixi que arribin a nous lectors.

Marçal és una poeta que ha tingut fins ara molt bona fortuna. Els poemaris dels poetes joves i no tan joves –en especial de les poetes– estan plens a vessar de citacions seves, amb especial devoció pels versos que he citat, que s'ho valen. Al seu voltant s'ha gestat una aura de poeta exploradora de la condició femenina que l'ha convertit en bandera del feminisme i també capdavantera de l'amor entre dones; de fet, es pot dir que va ser la primera poeta catalana que el va escriure sense embuts ni subterfugis, sense ferradures.

Treure'ns de nosaltres mateixos

Els que llegim poesia sabem que l'altura d'un poeta o una poeta no es mesura pel nombre de premis rebuts –en el seu cas, uns quants–, ni pel cas que li van fer els contemporanis –que no va ser poc–. Als poetes se'ls mesura per la seva capacitat de treure'ns de nosaltres mateixos per endinsar-nos després radicalment en el nostre propi jo. Maria-Mercè Marçal va ser gran i ho confirma la biografia de Lluïsa Julià. En la literatura catalana de la segona meitat del XX Marçal és la poeta dona de més altura. Però no és pas cera tot el que crema i de l'Ebre enllà, tot i haver estat parcialment traduïda al castellà, a Marçal se la coneix ben poc.

Lluïsa Julià ha confessat que en un primer moment volia només bussejar en els anys en què la jove Marçal va aterrar a Barcelona procedent del seu poble, Ivars d'Urgell. La seva intenció era explicar com es va construir com a escriptora en relació, per

exemple, amb els seus companys de Llibres del Mall. Per sort va saber veure que la poeta mereixia una aproximació més total a la seva trajectòria i es va llançar a copsar en tota la seva complexitat com la seva vida es va traslladar a la literatura.

A banda de viatjar fins a la seva més tendra infantesa, gràcies al testimoni sobretot de la germana, i de fer el retrat de la generació que de la militància combativa va fer la seva primera trinxera als anys 70, Julià ha embastat també amb encert els moments en què a la Barcelona dels anys 80 i 90 les dones van trenar les seves aliances literàries: ho ha fet amb puntades com la col·lecció *Clàssiques Catalanes de LaSal* –la primera editorial feminista de l'Estat–, la Fira Internacional del Llibre Feminista i les Cartografies del Desig, les sessions interdisciplinàries que van tenir lloc a la Casa Elizalde

en les quals dialogaven les autores catalanes i les d'altres llengües, i de les quals Marçal va ser una de les impulsores.

Un diàleg fecund

Perquè juntament amb Montserrat Abelló, que amb les seves excel·lents traduccions ens va acostar a les poetes anglosaxones, Marçal va ser una de les veus que amb més intensitat ens va posar en relació amb l'obra d'autores estrangeres encara no gaire presents entre nosaltres, com ara Sylvia Plath, Adrienne Rich, Anna Akhmatova i Marina Tsvetàieva, les poetes russes que va traduir amb l'ajut de Monika Zgustova. Ella va ser una peça fonamental en aquest diàleg fecund que fins a aquell moment no s'havia establert i que relegava les nostres lletraferides a la condició de filles proveta, mancades de mares literàries.

“VA SER LA PRIMEIRA POETA DE LA LITERATURA CATALANA QUE VA ESCRIURE SENSE EMBUTS SOBRE L'AMOR ENTRE DONES”

Abans de l'estiu, a la presentació de la biografia que es va fer a La Virreina, Miquel de Palol comentava que el gran encert de Marçal havia estat fer el que deia Virginia Woolf, escriure oblidant que era dona. Sona a contradicció, essent com era una de les poetes que ha disseccionat millor l'ànima femenina. Encara que potser Palol no anava desencaminat i la millor manera de defensar literàriament l'essència de ser dona sigui justament renegar del que ens han volgut fer creure que era ser dona. "He ensenyat a una dona a fer servir la veu. / I ara, com puc fer-la callar?", diu Akhmatova en traducció de Marçal i Zgustova. Si alguna cosa ens ha ensenyat Marçal és a parlar, i ja ningú ens farà callar. ♦♦

MARIA ÀNGELS CABRÉ ÉS ASSAGISTA, CRÍTICA LITERÀRIA I DIRECTORA DE L'OBSERVATORI CULTURAL DE GÈNERE

L'autora de *Cau de llunes* i *La passió segons Renée Vivien*, a la Universitat de Prada. ARXIU FAMILIAR / GALAXIA GUTENBERG